

КИБЕРЖИНОЯТЛАРГА ҚАРШИ КУРАШИШ: АМЕРИКА ҚЎШМА ШТАТЛАРИ ТАЖРИБАСИ

Atajonov Botirbek Bahodirjonovich
botirbekahodirovich@gmail.com

Murodov Akobir Raxmonjon o'g'li
akobirmurodov55@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10396749>

Аннотация

Кибержиноятчилик жамият учун, айниқса, ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш шароитида жиддий хавф тугдиради. Мақолада қўшма Штатлардаги кибержиноятчиликнинг ҳозирги ҳолати кўриб чиқилади, сўнгги йиллардаги ҳодисалар статистикаси ва динамикаси таҳлил қилинади. У кибер жиноятларнинг хакерлик хужумлари, кибер жосуслик, фирибгарлик, шахсни ўғирлаш ва бошқалар каби асосий турларини тавсифлайди, шунингдек, давлатнинг ушбу таҳдидларга қарши курашдаги ҳаракатларини ўрганади. Мақолада киберхавфсизлик бўйича мутахассислар, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ва давлат идораларининг кибержиноятчиликка қарши курашдаги ролига еътибор қаратилади, шунингдек, Президент томонидан 2023 йилда қабул қилинган янги миллий киберхавфсизлик стратегиясининг асосий йўналишлари аниқланади.

***Калит сўзлар:** Кибержиноятлар, Киберҳуқуқ, Хакерлик, Фишинг, Маълумот хавфсизлиги.*

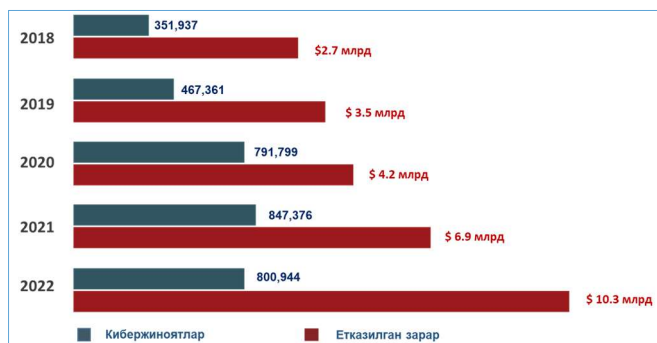
Ҳозирда кибержиноят янги атама сифатида кириб келмоқда. Кибержиноят – ахборот-коммуникация технологиялари воситаларидан фойдаланган ҳолда, виртуал тармоқда содир этиладиган жиноятлар, зарарли дастурлар, қонунга зид ахборотларни тайёрлаш ва тарқатиш, электрон хатларни оммавий тарқатиш (спам), хакерлик хужуми, веб-сайтларга ноқонуний кириш, фирибгарлик, маълумотлар бутунлиги ва муаллифлик ҳуқуқини бузиш, кредит карталари рақами ҳамда банк реквизитларини ўғирлаш (фишинг ва фарминг) ва бошқа турли ҳуқуқбузарликлар билан изоҳланади.

Жаҳон ҳамжамиятига интеграциялашаётган мамлакатларимизда ахборот коммуникация технологиялари, ахборот тизимлари ва замонавий компьютер технологияларидан самарали фойдаланиш бўйича изчил давлат сиёсати олиб борилмоқда. Жорий этилаётган замонавий рақамли технологиялар, фуқароларимизга қатор қулайликлар эшигини очиб бормоқда. Мазкур жараёнда, яратилаётган рақамли технологиялар ва ахборот тизимларининг хавфсизлигини таъминлаш муаммоси ҳам мавжуд, албатта.

Бу турдаги жиноятлар энг кенг тарқалган, ривожланган ҳудудлар АҚШ ва Европа мамлакатларига тўғри келишини инобатга олган ҳолда АҚШ тажрибасида жиноятларга қарши курашиш ва олдини олиш технологияларини кўриб чиқамиз.

АҚШда 2022 йилда 800 944 та кибержиноят ҳодисаси қайд этилган бўлиб, жиноят оқибатида жабрланувчиларга жами 10,3 миллиард АҚШ доллар зарар етказилган (*зарар миқдори олдинги йилга нисбатан 3,4 миллиардга ошган*).

Ахборот технологиялари соҳасида содир этилган жиноятлар сўнгги 4 йил мобайнида (2019-2022) 71 фоизга ўсган бўлиб, ушбу кўрсаткич йилдан-йилга ортиб бораётганини кузатишимиз мумкин (1-расм).

1-расм: Кибержиноятлар статистикаси.

АҚШда кибержиноятчиларга қарши курашиш ва уни олдини олишда зарур билимга эга мутахассислар билан биргаликда зарурий чора-тадбирлар белгиланиб, давлат органлари томонидан махсус операциялар ҳам ўтказиб борилади.

АҚШ давлатининг киберхавфсизлик соҳасидаги сиёсатини олиб боришда қуйидаги тузилмалар ваколатли ҳисобланади:

- АҚШ Кибер қўмондонлиги;
- АҚШ Миллий хавфсизлик агентлиги (АНБ);
- АҚШ Мудофаа вазирлиги;
- Марказий разведка бошқармаси (ЦРУ);
- ДАРПА (Мудофаада илғор тадқиқот лойиҳалари агентлиги);
- Миллий киберхавфсизликни мустаҳкамлаш бўйича ҳукумат комиссияси.

Кибержиноятларга қарши курашиш ва уни олдини олишда:

- АҚШ Федерал қидирув бюроси;
- АҚШ Ички хавфсизлик департаменти;
- АҚШ Миллий кибер тергов қўшма ишчи гуруҳи;
- АҚШ Махфий хизматининг Киберфирибгарлик бўйича ишчи гуруҳига ваколатли ҳисобланади.

АҚШ Федерал қидирув бюроси. ФҚБ асосий вазифаси кибержиноятларга қарши курашишдан иборат. Бундан ташқари, бюро тармоқларни бузиш, молиявий ва интеллектуал мулкни ўғирлаш ва муҳим инфратузилмаларга бўлган кибержиноятлар билан боғлиқ жиноятларни суриштирувини ҳам олиб боради.

АҚШ Миллий кибер тергов қўшма ишчи гуруҳи. ҲМҚО, разведка ва Мудофаа вазирлигининг 30 дан ортиқ мутахассисларидан иборат гуруҳ бўлиб, улар кибержиноятларни олдини олиш ва унга қарши курашишда махсус текширувлар ўтказиш, разведка маълумотларини таҳлил қилиш, шунингдек, маълумотларни мувофиқлаштириш, интеграция қилиш ва ахборот алмашиш каби вазифаларни бажаради.

Шунингдек, ишчи гуруҳ миллий тизимлардан фойдаланишга интилаётган террорчилар, жосуслар ва жиноятчиларни аниқлаш, таъқиб қилиш ва уларга қарши курашишга қаратилган биргаликдаги операцияларни мувофиқлаштиради. Буни амалга оширишда ишчи гуруҳ ўз аъзоларининг жамоавий ваколатлари ва имкониятларидан фойдаланади ҳамда маҳаллий кибертаҳдидлар ва уларни содир этган шахсларга қарши курашишда барча мавжуд куч-воситаларни жалб қилишда халқаро ва маҳаллий идоралар билан ҳамкорлик қилади.

АҚШ Махфий хизматининг Киберфирибгарлик бўйича ишчи гуруҳи. Асосий вазифаси молиявий жиноятларни олдини олиш ва аниқлашдан иборат. Штатлардаги саноат корхоналари, маҳаллий, ҳудудий ва федерал идоралар, федерал ва штат прокурорлари билан ҳамкорлик қилиш орқали кибержиноятларга қарши курашишни амалга оширади.

АҚШ Махфий хизматининг Киберфирибгарлик бўйича ишчи гуруҳи таркибида махсус агентлар, техник экспертлар, суд-тиббиёт лабораторияларида ишловчи мутахассислар ва таҳлилчилардан иборат бўлиб, гуруҳ аъзолари Махфий хизматнинг компьютер суд экспертизаси институтида махсус тайёргарликдан ўтказилади.

Бундан ташқари, АҚШда кибержиноятларни олдини олиш ва статистик маълумотлардаги сонни камайтиришга қаратилган чора-тадбирлар учун жуда катта маблағ сарфланади. Кибержиноятларга қарши курашишда “Глобал киберхавфсизлик индекси”да ривожланган давлатлар томонидан соҳага ажратилаётган маблағларни қуйидаги рейтингда кўришимиз мумкин (2-расм).

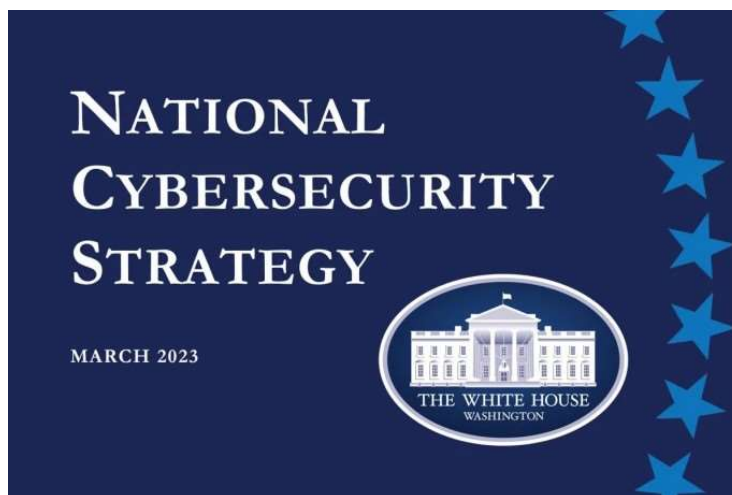

2-расм. “Глобал киберхавфсизлик индекси” натижалари

АҚШда кибержиноятларни олдини олиш ва унга қарши курашишга ажратилган маблағлар қуйидагича тақсимланган:

- АҚШда Саноат бозорлари таъсирини кенгайтириш;
- Кичик ва ўрта корхоналарнинг киберхавфсизлигини кучайтириш;
- Ахборот хавфсизлиги ва киберхавфсизлик соҳасидаги мутахассис кадрларни малакасини ошириш;
- АҚШ Кибержиноятларни олдини олишга қаратилган чора-тадбирларни амалга ошириш учун сарфланади.

Ҳозирга келиб, АҚШ ҳукумати киберхавфсизлик соҳасига янги ёндашиб, янги киберхавфсизлик стратегияси ишлаб чиқди ва 2023 йил 2 март куни АҚШ президенти Джо Байден томонидан “Янги Миллий киберхавфсизлик стратегияси”ни тасдиқлади. Оқ уйнинг Миллий киберхавфсизлик директори (ОНСД) томонидан ишлаб чиқилган ушбу стратегия 20 дан ортиқ департамент ва агентликлар томонидан тасдиқланди.

Киберхавфсизлик иқтисодиётимизнинг асосий фаолияти, муҳим инфратузилмалар фаолияти, демократия ва демократик институтлар мустақамлиги, маълумотлар ва коммуникация технологиялари ҳамда миллий муҳофаа учун зарурдир.

АҚШ киберхавфсизликни кучайтириш бўйича қатъий қадамлар ташлаган. Фуқароларни хакерлардан ҳимоя қилиш, бузғунчилар таъсиридан сақлаш ва кибержиноятчиларни жавобгарликка тортиш масалаларига алоҳида эътибор қаратмоқда.

Хулоса

АҚШда кибержиноятчилик ҳақидаги мақола киберхавфсизлик соҳасидаги долзарб тенденциялар ва таҳдидларни умумлаштиради. Унда Кибер жиноятчиликнинг асосий турлари, масалан, хакерлик ҳужумлари, Кибер жосуслик, фишинг, Кибер фирибгарлик ва бошқалар кўриб чиқилади. Шунингдек, фуқароларга ҳам, ташкилотларга ҳам бундай жиноий ҳаракатларнинг оқибатлари ва зарари муҳокама қилинади.

Мақолада ахборот ва тармоқларни Кибер таҳдидлардан ҳимоя қилиш бўйича самарали стратегия ва чораларга эга бўлиш муҳимлиги таъкидланган. Бундай чоратadbирлар киберхавфсизликни кучайтириш, мутахассисларни тайёрлаш ва ўқитиш, давлат идоралари ва хусусий сектор ўртасидаги ҳамкорликни ўз ичига олади.

Бундан ташқари, мақолада АҚШ ҳукуматининг Кибер жиноятчиликка qarshi кураш бўйича сазй-ҳаракатлари, жумладан, киберхавфсизлик бўйича миллий стратегияларни ishlab чиқиш ва амалга ошириш таҳлил қилинади. Хулоса қилиб айтганда, Кибер космосдаги доимий ўзгарувчан таҳдидларга qarshi курашиш учун технологиялар ва стратегияларни доимий равишда такомиллаштириш зарурлиги таъкидланди.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. "Киберфаолият ҳимояси" - **Н. Ш. Шарипова**
2. "Информациялар тезкорлиги ва киберхавфсизлик" - **Г. Б. Шарипов**
3. "Киберхавфсизлик: Бошқариш, муаммолар ва таҳлиллар" - **Лорен Каплин, Дэниелли Уинн**

Foydalanilgan vebsaytlar.

Statista Cyber Crime Statistics: <https://www.statista.com/statistics/273550/data-cyber-scoop>
CyberScoop: <https://www.cyberscoop.com/>
Kaspersky Cyberthreat Real-time Map: <https://cybermap.kaspersky.com/>
FBI Internet Crime Complaint Center (IC3): <https://www.ic3.gov/>